

ЛЕВ СЕРГІЙОВИЧ БАЛАШОВ (до 80-річчя вченого)

Відомому ботаніку, доктору біологічних наук Леву Сергійовичу Балашову виповнилося 80 років. Він народився у Ленінграді 17 лютого 1929 р. у родині службовців, яка у вирі Великої Вітчизняної війни опинилася в Україні. У 1952 р. Л.С. Балашов закінчив з відзнакою Ніжинський державний педагогічний інститут ім. М.В. Гоголя, де і розпочав свій трудовий шлях лаборантом, а з січня 1953 р. — асистентом кафедри ботаніки. Навчаючись в Інституті, він слухав лекції проф. Г.М. Гассовського,

видатного вченого-дарвініста, який започаткував у СРСР дослідження мікробіоценозів травної системи копитних, та відомого вченого-геоботаніка і флориста, вихованця харківської ботанічної школи С.О. Мулярчука. Сисой Олександрович Мулярчук стимулював у студента любов до ботаніки, допоміг сформувати навички дослідницької роботи, вміння спостерігати і аналізувати природні явища, а також рекомендував його у 1952 р. членом-кореспондентом до Українського ботанічного товариства. Він запропонував і тему наукової роботи — «Луки заплави р. Снов», над якою Лев Сергійович почав працювати у 1957 р. Саме С.О. Мулярчук рекомендував його як лукознавця до експедиції Київського інституту інженерів водного господарства, яку очолював відомий ґрунтознавець Г.М. Самбур. У 1958—1959 рр. у складі ґрунтознавчої експедиції Лев Сергійович досліджував лучні угіддя Чернігівської та Київської областей. Результатом роботи було перше зведення з інвентаризації кормових угідь України за типологією відомого вченого-лукознавця М.В. Куксина.

У 1959 р. Лев Сергійович вступає до аспірантури у відділ геоботаніки Інституту ботаніки АН УРСР. Його керівником стала відомий учений-болотознавець Єлизавета Модестівна Брадїс, яка своєю доброзичливою вимогливістю і допомогою сприяла формуванню молодого дослідника.

Від 1962 р. Лев Сергійович працює у відділі геоботаніки Інституту ботаніки молодшим науковим співробітником, у 1965 р. захищає кандидатську дисерта-

цію і з 1969-го є старшим науковим співробітником. У 1994 р. Л.Б. Балашов захистив докторську дисертацію за темою «Антропогенні зміни, оптимізація використання і охорона трав'янистої рослинності Полісся і Лісостепу України» і продовжує працювати у відділі геоботаніки провідним науковим співробітником.

Понад як за 40 років наукової роботи в Інституті ботаніки Лев Сергійович — геоботанік «широкого профілю» — був відповідальним виконавцем і керівником наукових досліджень лучної, болотної та інших типів рослинності різних регіонів України. Зокрема, він здійснив монографічне дослідження змін флори і рослинності боліт під впливом осушувальної меліорації; вивчав сукцесії лучної рослинності, спричинені господарською діяльністю і надав рекомендації з оптимізації використання й охорони природних кормових угідь; детально досліджував флору і рослинність Поліського державного заповідника та запропонував природоохоронне впорядкування його території тощо.

За цикл праць з питань лукознавства і луківництва Л.С. Балашову разом із колегами у 1990 р. присуджено премію ім. М.Г. Холодного АН УРСР.

Лев Сергійович органічно поєднує теоретичні і прикладні аспекти досліджень. На підставі порівняльного вивчення сучасного стану рослинності лук і боліт в Україні він виявив їх істотні зміни протягом останніх 60-ти років під впливом господарської діяльності: скорочення площ, спрощення ценотичного та флористичного складу, зниження продуктивності. Л.С. Балашов окреслив основні шляхи та напрямки синантропізації лучної рослинності за існуючої тоді системи господарювання. За допомогою градієнтного аналізу він розробив шкалу індексів осушення для 348 видів рослин та метод визначення ступеня осушення/обводнення території.

Вагомим є внесок Лева Сергійовича у справу охорони рослинного світу. Окрім досліджень у Поліському державному заповіднику, він описав і запропонував для охорони в Україні близько двох десятків об'єктів лучної та болотної рослинності. Л.С. Балашов разом з колегами розробив (на прикладі басейну р. Десни) принцип створення оптимальної мережі природоохоронних територій у річковому басейні.

Постійну увагу вчений приділяє оптимізації використання природних рослинних ресурсів. Спільно з колективом авторів він розробив господарську типологію кормових угідь України за флористичними критеріями, а також екологічну класифікацію лучної рослинності. Результати цих досліджень стали науковими засадами рекомендацій з питань раціонального використання та охорони кормових угідь, виконаних для низки районів та окремих господарств Чернігівської і Рівненської областей.

З перших місяців після Чорнобильської катастрофи Лев Сергійович як відповідальний виконавець та керівник науково-дослідних тем, що ввійшли до державних програм з мінімізації наслідків аварії, вивчає зміни рослинності у зоні відчуження ЧАЕС і вплив радіоактивного забруднення на фітоценози. Разом із колегами він здійснив типізацію території тридцятикілометрової зони ЧАЕС за фітофакторами, великомасштабне картування рослинності

окремих полігонів, розробив методику моніторингу фітобіоти в системі загального радіоекологічного моніторингу зони. У 1998—1999 рр. Лев Сергійович бере участь у дослідженні стану рослинності та міграції радіонуклідів у рослинно-грунтовому покриві в умовах Семіпалатинського ядерного полігону (Казахстан).

Як учасника ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС Президія НАН України відзначила Л.С. Балашова Подякою «За визначний особистий внесок у ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи і виявлені при цьому високий професіоналізм і мужність».

Л.С. Балашов завжди активно цікавиться громадським життям колективу, бере діяльну участь у науково-організаційній роботі. Тривалий час він був вченим секретарем Проблемної ради з ботаніки.

У 2001 р. Лев Сергійович вийшов на заслужений відпочинок, однак не припиняє своєї наукової діяльності. За цей час він був відповідальним виконавцем кількох проектів і видав понад 20 публікацій. Тепер Л.С. Балашов є керівником наукової теми «Теорія та розробка технології моніторингу екосистем НПП «Подільські Товтри»» (Кам'янець-Подільський національний університет). Як і раніше, він сприяє підготовці молодих фахівців, консультуючи студентів ВУЗів, аспірантів, молодих співробітників, є членом редколегій низки періодичних видань, популяризує наукові знання в галузі ботаніки, екології, охорони природи.

Л.С. Балашов опублікував понад 200 наукових праць, зокрема 9 монографій. Він є автором (співавтором) кількох науково-популярних видань, найвідоміше з яких — «В краю ландыша и азалии».

Л.С. Балашова глибоко шанують як принципового вченого, що вирізняється широкою ботанічною та загальнонауковою ерудицією, великим досвідом і невичерпною енергією, скромну і чуйну людину. Всі ці чудові якості, вагома наукова і науково-громадська діяльність Лева Сергійовича є гідним взірцем для молодих ботаніків.

Крім плідного життя в науці, Лев Сергійович має пристрасть до поезії. Віддає перевагу творам ліричним, філософським і присвяченим природі. Багато з них знає напам'ять і нерідко, при нагоді, декламує співробітникам відділу, маючи до цього великий хист.

Лев Сергійович завжди відзначався великою працелюбністю, пристрастю і любов'ю до природи. У свої вісімдесят він сповнений енергії і творчих задумів. Від імені співробітників відділу геоботаніки та колективу Інституту щиро вітаємо Лева Сергійовича з ювілеєм. Бажаємо міцного здоров'я, довгих років життя та нових творчих звершень у ботанічній науці на благо України!

Ю.Р. ШЕЛЯГ-СОСОНКО, Я.П. ДІДУХ, Д.В. ДУБИНА